

SOCIO-ETHICAL CHARACTERISTICS OF SPIRITUAL POVERTY IN A RENEWING SOCIETY: A PHILOSOPHICAL ANALYSIS

Murodjon Nuriddinovich Nuriddinov

Independent Researcher

Samarkand State University of Education

Samarkand, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: renewing society, spiritual poverty, social ethics, philosophical analysis, spiritual values, moral culture, globalization, digital transformation, national values, spiritual progress.

Received: 14.07.26

Accepted: 15.07.26

Published: 16.07.26

Abstract: This article analyzes the socio-ethical characteristics of spiritual poverty in the context of a renewing society based on a philosophical approach. The study highlights the essence of spiritual poverty, the social, cultural, and informational factors influencing its formation, and its impact on personal and societal development. Furthermore, the article scientifically evaluates the impact of shifts within the system of spiritual values under the conditions of globalization and digital transformation on social moral norms. It reveals the philosophical and theoretical foundations for preventing spiritual poverty, strengthening a healthy spiritual environment in society, harmoniously developing national and universal human values, and elevating the moral culture of youth. The results of the research serve to formulate scientific conclusions aimed at ensuring spiritual progress and improving socio-ethical relations in a renewing society.

YANGILANAYOTGAN JAMIYATDA MA'NAVIY QASHSHOQLIKNING IJTIMOY-AXLOQIY XUSUSIYATLARI: FALSAFIY TAHLIL

Murodjon Nuriddinovich Nuriddinov

Samarqand davlat pedagogika universiteti mustaqil izlanuvchisi

Samarqand, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

<https://www.supportscience.uz/index.php/ojhpl>

Kalit soʻzlar: yangilanayotgan jamiyat, ma'naviy qashshoqlik, ijtimoiy axloq, falsafiy tahlil, ma'naviy qadriyatlar, axloqiy madaniyat, globallashuv, raqamli transformatsiya, milliy qadriyatlar, ma'naviy taraqqiyot.

Annotatsiya: Mazkur maqolada yangilanayotgan jamiyat sharoitida ma'naviy qashshoqlikning ijtimoiy-axloqiy xususiyatlari falsafiy yondashuv asosida tahlil qilinadi. Tadqiqotda ma'naviy qashshoqlikning mazmun-mohiyati, uning shakllanishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy, madaniy va axborot omillari hamda shaxs va jamiyat taraqqiyotiga ko'rsatadigan ta'siri yoritilgan. Shuningdek, globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ma'naviy qadriyatlar tizimida yuz berayotgan o'zgarishlarning ijtimoiy axloq me'yorlariga ta'siri ilmiy jihatdan baholanadi. Maqolada ma'naviy qashshoqlikning oldini olish, jamiyatda sog'lom ma'naviy muhitni mustahkamlash, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'un rivojlantirish hamda yoshlarning axloqiy madaniyatini yuksaltirishning falsafiy-nazariy asoslari ochib beriladi. Tadqiqot natijalari yangilanayotgan jamiyatda ma'naviy taraqqiyotni ta'minlash va ijtimoiy-axloqiy munosabatlarni takomillashtirishga oid ilmiy xulosalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

СОЦИАЛЬНО-ЭТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ДУХОВНОЙ БЕДНОСТИ В ОБНОВЛЯЮЩЕМСЯ ОБЩЕСТВЕ: ФИЛОСОФСКИЙ АНАЛИЗ

Муроджон Нуриддинович Нуриддинов

Независимый исследователь

Самаркандского государственного педагогического университета

Самарканд, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: обновляющееся общество, духовная бедность, социальная этика, философский анализ, духовные ценности, нравственная культура, глобализация, цифровая трансформация, национальные ценности, духовный прогресс.

Аннотация: В данной статье на основе философского подхода анализируются социально-этические особенности духовной бедности в условиях обновляющегося общества. В исследовании освещаются суть и содержание духовной бедности, социальные, культурные и информационные факторы, влияющие на ее формирование, а также ее воздействие на развитие личности и общества. Кроме того, дается научная оценка влиянию изменений, происходящих в системе духовных ценностей в условиях глобализации и цифровой трансформации, на нормы

общественной морали. Раскрываются философско-теоретические основы предупреждения духовной бедности, укрепления здоровой духовной среды в обществе, гармоничного развития национальных и общечеловеческих ценностей, а также повышения нравственной культуры молодежи. Результаты исследования служат формированию научных выводов, направленных на обеспечение духовного прогресса и совершенствование социально-этических отношений в обновляющемся обществе.

Kirish. Bugungi kunda jamiyat hayotining barcha sohalarida kechayotgan modernizatsiya jarayonlari insonning ma'naviy olami, axloqiy qadriyatlari va ijtimoiy munosabatlari mazmuniga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, globallashuv, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi, axborot oqimining mislsiz darajada ortishi hamda madaniyatlararo aloqalarning kengayishi sharoitida ma'naviy qadriyatlar tizimining transformatsiyasi kuzatilmoqda. Bunday sharoitda ma'naviy qashshoqlikning turli ko'rinishlari nafaqat alohida shaxsning axloqiy kamolotiga, balki jamiyatning ijtimoiy barqarorligi va taraqqiyotiga ham jiddiy ta'sir ko'rsatuvchi omillardan biriga aylanmoqda.

Yangi O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlar inson qadrini ulug'lash, fuqarolik jamiyatini rivojlantirish, ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish va sog'lom ijtimoiy muhitni qaror toptirishni ustuvor vazifalar sifatida belgilab bermoqda. Mazkur yo'nalishdagi islohotlarning muvaffaqiyati jamiyat a'zolarining yuksak ma'naviyati, axloqiy mas'uliyati va fuqarolik pozitsiyasi bilan uzviy bog'liq. Shu bois ma'naviy qashshoqlikning ijtimoiy-axloqiy xususiyatlarini falsafiy jihatdan tadqiq etish, uning vujudga kelish omillarini aniqlash hamda oldini olishning ilmiy asoslangan mexanizmlarini ishlab chiqish dolzarb ilmiy muammolardan biri hisoblanadi.

Ma'naviy qashshoqlik moddiy yetishmovchilik bilan emas, balki insonning ma'naviy ehtiyojlari, axloqiy mezonlari, qadriyatlarga munosabati va ijtimoiy mas'uliyatining sustlashuvi bilan tavsiflanadi. Ushbu holat individual manfaatlarning ijtimoiy manfaatlardan ustun qo'yilishi, loqaydlik, iste'molchilik kayfiyatining kuchayishi, axloqiy me'yorlarga befarqlik hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlardan uzoqlashish kabi ko'rinishlarda namoyon bo'lishi mumkin. Natijada jamiyatda ijtimoiy ishonchning pasayishi, oila institutining zaiflashuvi, yoshlar tarbiyasidagi muammolar va ma'naviy xavfsizlikka oid tahdidlar yuzaga keladi.

Mazkur maqolaning maqsadi yangilanayotgan jamiyat sharoitida ma'naviy qashshoqlikning ijtimoiy-axloqiy xususiyatlarini falsafiy nuqtai nazardan tahlil qilish, uning shakllanishiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash hamda ma'naviy qadriyatlarni mustahkamlash va ijtimoiy axloqni rivojlantirishga qaratilgan ilmiy xulosalarni ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqotda falsafiy tahlil, tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil va umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Olingan natijalar jamiyatning ma'naviy taraqqiyotini ta'minlash, ma'naviy-ma'rifiy siyosat samaradorligini oshirish hamda ijtimoiy-axloqiy munosabatlarni takomillashtirish bo'yicha ilmiy tadqiqotlarni boyitishga xizmat qiladi.

Asosiy qism. Ma'naviy qashshoqlikning falsafiy mazmuni va uning ijtimoiy mohiyati

Ma'naviy qashshoqlik insonning axloqiy, ma'naviy va madaniy qadriyatlarga bo'lgan munosabatining zaiflashuvi, hayot mazmunini anglash darajasining pasayishi hamda ijtimoiy mas'uliyat hissining sustlashuvi bilan tavsiflanadigan murakkab ijtimoiy-falsafiy hodisadir. U faqat alohida shaxsning ichki dunyosiga daxldor holat bo'lib qolmay, balki jamiyatning ma'naviy muhitiga, ijtimoiy munosabatlar tizimiga va taraqqiyot istiqbollari bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu nuqtai nazardan ma'naviy qashshoqlikni shaxs, jamiyat va davlat manfaatlari kesishgan nuqtada yuzaga keladigan ko'p qirrali ijtimoiy hodisa sifatida baholash maqsadga muvofiq.

Falsafiy yondashuvga ko'ra, ma'naviy qashshoqlik insonning ezgulik, adolat, vijdon, mas'uliyat va burch kabi fundamental axloqiy qadriyatlardan uzoqlashishi natijasida shakllanadi. Bunday holatda individual manfaatlar ustuvor ahamiyat kasb etib, ijtimoiy birdamlik, hamjihatlik va o'zaro hurmat tamoyillari zaiflashadi. Natijada jamiyatda axloqiy me'yorlarning qadrsizlanishi, ishonch muhitining susayishi va ijtimoiy beqarorlik xavfi ortadi.

Yangilanayotgan jamiyat sharoitida ma'naviy qashshoqlikni yuzaga keltiruvchi omillar

Jamiyatning yangilanishi iqtisodiy, siyosiy va texnologik taraqqiyot bilan bir qatorda ma'naviy sohada ham yangi talablarni yuzaga keltiradi. Biroq modernizatsiya jarayonlari ayrim salbiy oqibatlarni ham keltirib chiqarishi mumkin. Xususan, iste'molchilik madaniyatining kuchayishi, ommaviy madaniyat ta'sirining ortishi, virtual makonda nazoratsiz axborot oqimining kengayishi hamda individualizmning kuchayishi ma'naviy qashshoqlikning shakllanishiga ta'sir etuvchi muhim omillar hisoblanadi.

Raqamli texnologiyalar hayotni yengillashtirish bilan birga insonning ma'naviy dunyosiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ijtimoiy tarmoqlarda tarqalayotgan yolg'on axborotlar, zo'ravonlikni targ'ib qiluvchi materiallar, axloqiy mezonlarga zid kontent va sun'iy qadriyatlar yoshlar dunyoqarashining shakllanishiga salbiy ta'sir etishi mumkin. Shu bois axborot madaniyatini rivojlantirish, media savodxonlikni oshirish va tanqidiy tafakkurni shakllantirish ma'naviy xavfsizlikni ta'minlashning muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

Ma'naviy qashshoqlikning ijtimoiy-axloqiy oqibatlari

Ma'naviy qashshoqlikning kengayishi jamiyatning ijtimoiy va axloqiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Avvalo, fuqarolarning huquqiy va axloqiy madaniyati pasayadi, jamiyatda befarqlik, loqaydlik va ijtimoiy mas'uliyatsizlik holatlari kuchayadi. Bu esa oila institutining mustahkamligiga, yoshlar tarbiyasiga va fuqarolik jamiyatining rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Shuningdek, ma'naviy qadriyatlardan uzoqlashish korrupsiya, adolatsizlik, zo'ravonlik, yolg'onchilik va boshqa salbiy ijtimoiy hodisalarning kuchayishiga zamin yaratishi mumkin. Zero, huquqiy me'yorlarning samarali amal qilishi ham ko'p jihatdan jamiyat a'zolarining axloqiy madaniyati va ichki mas'uliyatiga bog'liqdir. Shu sababli ma'naviy taraqqiyot va huquqiy taraqqiyot bir-birini to'ldiruvchi, o'zaro bog'liq jarayonlar sifatida namoyon bo'ladi.

Ma'naviy qashshoqlikning oldini olishning falsafiy va amaliy asoslari

Yangilanayotgan jamiyatda ma'naviy qashshoqlikning oldini olish kompleks yondashuvni talab etadi. Avvalo, oila, ta'lim muassasalari, mahalla, fuqarolik jamiyati institutlari va ommaviy axborot vositalari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish zarur. Ma'naviy tarbiya faqat nazariy bilim berish bilan cheklanmasdan, insonda vatanparvarlik, bag'rikenglik, halollik, mehnatsevarlik va ijtimoiy mas'uliyat kabi fazilatlarni shakllantirishga xizmat qilishi lozim.

Shu bilan birga, milliy va umuminsoniy qadriyatlarning uyg'unligini ta'minlash, madaniy merosni asrash, kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish hamda yoshlarning ilmiy va ijodiy salohiyatini qo'llab-quvvatlash ma'naviy taraqqiyotning muhim omillari hisoblanadi. Falsafiy jihatdan qaralganda, insonning ma'naviy kamoloti uzluksiz o'zini anglash, o'zini rivojlantirish va jamiyat oldidagi mas'uliyatini chuqur his etish jarayonidir.

Shunday ekan, yangilanayotgan jamiyatda ma'naviy qashshoqlikka qarshi kurash faqat ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar bilan emas, balki adolatli ijtimoiy muhitni shakllantirish, ta'lim sifatini oshirish, axborot makonini sog'lomlashtirish va fuqarolarning ijtimoiy faolligini rag'batlantirish orqali amalga oshirilgandagina samarali natija beradi. Mazkur yondashuv jamiyatning barqaror rivojlanishi, inson kapitalini yuksaltirish va ijtimoiy-axloqiy munosabatlarni takomillashtirishning muhim nazariy hamda amaliy asosini tashkil etadi.

Xulosa. Yangilanayotgan jamiyat sharoitida ma'naviy qashshoqlik faqat shaxsning ichki dunyosiga oid muammo bo'lib qolmay, balki ijtimoiy taraqqiyot, fuqarolik jamiyatining rivojlanishi va davlatning barqaror taraqqiyotiga ta'sir ko'rsatuvchi murakkab ijtimoiy-falsafiy hodisa sifatida namoyon bo'lmoqda. Mazkur tadqiqot natijalari ma'naviy qashshoqlikning shakllanishi ijtimoiy, madaniy, iqtisodiy va axborot omillarining o'zaro ta'siri bilan bog'liq ekanligini ko'rsatdi.

Tahlillar shuni tasdiqlaydiki, globallashuv, raqamli transformatsiya va axborot makonining kengayishi bir tomondan yangi taraqqiyot imkoniyatlarini yaratayotgan bo'lsa, ikkinchi tomondan ma'naviy qadriyatlar tizimiga ham muayyan tahdidlarni yuzaga keltirmoqda. Bunday sharoitda ijtimoiy axloqning barqarorligini ta'minlash jamiyatda sog'lom ma'naviy muhitni shakllantirish, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'un rivojlantirish hamda fuqarolarning axloqiy mas'uliyatini kuchaytirish bilan uzviy bog'liqdir.

Tadqiqot davomida ma'naviy qashshoqlikning oldini olish faqat ma'naviy-ma'rifiy targ'ibot bilan cheklanmasligi, balki ta'lim tizimini takomillashtirish, oilaning tarbiyaviy salohiyatini mustahkamlash, mahalla va fuqarolik jamiyati institutlari faoliyatini qo'llab-quvvatlash, media savodxonlikni rivojlantirish hamda yoshlarning tanqidiy va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish orqali amalga oshirilishi zarurligi asoslandi.

Shuningdek, ma'naviy taraqqiyot va ijtimoiy axloqning o'zaro bog'liqligi jamiyat barqaror rivojlanishining muhim sharti ekanligi aniqlandi. Insonning ma'naviy kamoloti, vatanparvarlik, halollik, adolat, bag'rikenglik va ijtimoiy mas'uliyat kabi fazilatlarining mustahkamlanishi fuqarolik jamiyatining rivojlanishi hamda ijtimoiy ishonch muhitining kuchayishiga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, yangilanayotgan jamiyatda ma'naviy qashshoqlikka qarshi kurashning samaradorligi davlat siyosati, ta'lim tizimi, oila, mahalla, fuqarolik jamiyati institutlari va ommaviy axborot vositalarining o'zaro hamkorligi asosida kompleks yondashuvni talab etadi. Ana shunday yondashuvgina jamiyatda yuksak ma'naviyat va ijtimoiy axloq tamoyillarini qaror toptirish, inson kapitalini rivojlantirish hamda barqaror ijtimoiy taraqqiyotni ta'minlashning muhim omili bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: Yangi tahrir, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risidagi Farmoni. 2022-yil 28-yanvar, PF–60.
3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021. – 464 b.
4. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent: O'zbekiston, 2016.
5. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
6. Forobiy Abu Nasr. Fozil odamlar shahri. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2016.
7. Beruniy Abu Rayhon. Tanlangan asarlar. – Toshkent: Fan, 1973.
8. Navoiy A. Mahbub ul-qulub. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi NMIU, 2016.

9. Weber M. The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism. – London: Routledge, 2001.
10. Durkheim É. The Division of Labor in Society. – New York: Free Press, 1997.
11. Bauman Z. Liquid Modernity. – Cambridge: Polity Press, 2000.
12. Taylor Ch. Sources of the Self: The Making of the Modern Identity. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1989.
13. Giddens A. Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age. – Stanford: Stanford University Press, 1991.
14. Habermas J. The Theory of Communicative Action. Vol. 1. – Boston: Beacon Press, 1984.
15. Fromm E. To Have or To Be? – New York: Continuum, 1976.
16. Frankl V.E. Man's Search for Meaning. – Boston: Beacon Press, 2006.
17. Huntington S.P. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. – New York: Simon & Schuster, 1996.
18. UNESCO. Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education. – Paris: UNESCO Publishing, 2021.
19. World Values Survey Association. World Values Survey: Findings and Insights. – Madrid: WWSA, 2023.
20. Inglehart R. Cultural Evolution: People's Motivations are Changing, and Reshaping the World. – Cambridge: Cambridge University Press, 2018.